

ORANGIST ? PATRIOT ? REPUBLIKEIN ? ROYALIST ? Het woelige jaar 1831 te Gent

Dit verhaal is een vervolg op het artikel "De Gentse pompiers redden de Belgische onafhankelijkheid" verschenen in G.T. van 15 maart '81.

De geconsulteerde dagbladen uit 1831 worden, bij hun gebruik in het verhaal, vermeld met afkorting en datum :

- Journal des Flandres = (JdF, 3 jun)
- Messenger de Gand = (MdG, 21 jul)
- Gazette van Gend = (GvG, 14 mar).

Bij het citeren van de artikels hebben we meestal de Gazette van Gend genomen alleenlijk reeds voor het sappige Vlaams uit die tijd. De krant verscheen driemaal per week op woensdag, vrijdag en zondag. Ze was regeringsgezind en gematigd anti-orangistisch.

*

* *

Wie gedacht had dat na de mislukte staatsgreep te Gent op 2 februari 1831 (1) de rust in het land zou hersteld zijn was eraan voor zijn hoop. De bijzonder afgevaardigde, Jozef Van der Linden, door het Voorlopig Bewind naar Gent gezonden om er naar de rechten te zien, nam drastische maatregelen. Hij stuurde het stadsbestuur de laan uit en verving het door een "commission de sûreté publique". (JdF, 6 feb) Verschillende vooraanstaande orangisten belandden in het gevang, bij andere werd huiszoeking verricht. Voor degenen die waren gevlucht vaardigde het gerecht aanhoudingsmandaten uit. (GvG, 10, 13, 17, 20 feb) Ook moest een zevenkoppige militaire onderzoekscommissie de "zaak Grégoire" beoordelen en zo snel mogelijk uitspraak doen.

Van der Linden ondervond tegenkating. De militairen verklaarden zich onbevoegd in de zaak Grégoire omdat er ook burgers bij betrokken waren. Ook langs de civiele kant werkte men niet mee; "*Van de elf leden der commissie van openbare veyligheyd, aengesteld in vervanging van onze regentie, hebben alleen dry leden aengenomen, twee nieuwe leden zyn ook reeds benoemd*". (GvG, 10 feb) Uiteindelijk bestond de commissie nog uit vijf fanatieke patriotten :

- President : baron Charles Coppens, kommandant van de Gentse burgerwacht. (2)
- Vice-president : L. De Soutere, advocaat. (3)
- Lid : L. Spilthoorn, advocaat. (4)
- Lid : F. Vergauwen, grondeigenaar.
- Lid : Van de Poele, kolonel van de Gentse brandweer. (5)

Gentenaars die vonden dat de Nassau-gezinden niet snel genoeg gestraft

werden, drongen op 5 mei de drukkerij van de “Messenger de Gand”, orgaan van de orangisten, binnen en sloegen de inrichting kort en klein. (JdF, 7 feb) Uit vrees voor hun leven vluchtten de uitgever-drukker Steven en de hoofdredacteur Froment naar Frankrijk. Groepen betogers liepen door de stad en iedereen die maar enigszins oranje getint was werd afge-
tuigd. (6)

De Gentse patriotten sliepen op rozen. De bevolking was op hun kant en de orangistische oppositie uitgeschakeld. (7)

Ondertussen poogde de Voorlopige Regering in Brussel aan een koning te komen. Niettegenstaande de GvG op 6 februari meldde; *“Den Hertog van Nemours is koning der Belgen! Onze volksvertegenwoordigers hebben beslist en wy onderwerpen ons aen deszelfs uyt spraek”* betrouwde de koning van Frankrijk de zaak niet en weigerde zijn zoon monarch van België te laten worden. Deze weigering viel bij de kleine groep republiekgezinden natuurlijk in goede aarde. Onder impuls van De Potter (8) diende men bij het Nationaal Congres een voorstel in om België tot republiek uit te roepen. Het congres verwierp de petitie. Ook de bevolking werd duchtig bewerkt. Garnizoenstroepen moesten op 16 februari een woelige bende arbeiders beletten een vrijheidsboom op de Kouter te planten. Daarop doorkruisten de manifestanten de stad onder het scanderen van “leve de republiek”. (GvG, 17 feb) Wie de republiek voorstond kon petitielijsten ondertekenen; *“De in de herberg de Koornbloem, in de Kruysstraet binnen deze stad, bestaende Vaderlandsche vereeniging (Société Patriotique de Gand) heeft eene petitie ten voordeele der republiek aen den volksraed gezonden. Dergelyke petitien worden geteekend alhier in de herberg de Halve Maen in den Hoyaerd en by den boekdrukker van Ryckeghem Hovaere in de kammerstraet”*. (GvG, 24 feb) Ook in andere vlaamse steden kon de bevolking dergelijke verzoekschriften ondertekenen. (JdF, 5 mar)

Geruchten over een voorgenomen inval door de Hollanders brachten grote onrust in de gemeente. (JdF, 5 mar) *“Sedert eenige dagen doorkruysen 's nachts talryke patrouilles zoo te voet als te peerd onze stad, ja zelfs den omtrek der zelve”*. (GvG, 6 mar)

De politie viel de gebouwen van het gewezen Koninklijk College en andere huizen binnen op zoek naar wapens. (MdG, 10 mar) In de nacht van 14 op 15 maart was de angst zo groot dat de commissie van openbare veiligheid in het stadhuis overnachtte terwijl alle bruggen in en rond de stad waren omhooggedraaid. (GvG, 17 mar)

De grootste verantwoordelijken voor de onrust waren wel de orangisten die niets onverlet lieten om de Gentse bevolking terug te winnen voor de prins van Oranje. Hun krant de “Messenger de Gand” stond bol van de schimptirades op het stadsbestuur, op de patriotten en op de geestelijkheid. Strooibriefjes in de zelfde zin opgesteld vond men door gans de

stad. (9) *“Voorleden zaterdag avond heeft den hollandsgezinden aenhang eenige duyzende afdruksels van een slach van proclamatie in de stad doen werpen, waer in de orangisten, het masker afleggende, onzen eerbiedweêrdigen regent, onzer provintialen gouverneur en onze stedelyke overheyd grof mishandelden en beledigden”*. (GvG, 31 mar) Het was dan ook niet te verwonderen dat een groep militairen samen met een grote bende uit de onderste lagen van de bevolking op 25 maart de stad onveilig maakten. Eerst moest een herberg op de Koornmarkt eraan geloven. Dan ging men de woning van De Graet, oud-officier van de burgerwacht, in de Lange Munt belegeren. De Graet verzette zich gewapenderhand waarop de niet zo moedige massa haar woede ging koelen op de drukkerij van de Messenger, waar ze opnieuw alles kort en klein sloegen. (10) De meeste nog in Gent verblijvende vooraanstaande orangisten namen het zekere voor het onzekere en vertrokken nu ook naar Rijsel waar zich reeds veel van hun partijgenoten ophielden. Zij die bleven voerden een soort stadsguerilla; *“Gisteren morgen om twee uren is den pompier, die van schildwacht was aen de poort van het gouvernementshotel, byna getroffen geweest door eenen kogel... Gedurende den zelve nacht zyn nog elders en vooral aen de Schippers-kapel eenige schildwachten onzer burgerwacht op de zelve wys aengerand geweest met geschoten kogels... Zondagnacht hebben verscheyde gewapende personen onze straten doorlopen en verscheyde mael vuer gegeven... Een soldaet der stedelyke wacht is door eenen kogel in de schouder bereykt...”*. (GvG, 31 maart en volgende)

In Brussel had men ondertussen de “Association Nationale Belge = ANB” opgericht. De vereniging stelde zich tot doel de eeuwigdurende uitsluiting van de Nassaus te verzekeren en de Belgische onafhankelijkheid te waarborgen. (11) De ANB slaagde erin de bevolking voor zich te winnen. Op 29 maart richtte men ook in Gent een onderafdeling op waarbij een genieofficier, Germinial Dandelin, (12) als president verkozen werd. (JdF, 31 mar) Op de redactie van de “Journal de Flandres” lagen intekenlijsten ter beschikking waarvan het publiek ruimschoots gebruik maakte; *“De inschrijving in de Belgische associatie tegen de Nassaus, nemen hier merkelyk toe, het getal daarvan mag reeds op 4000 begroot worden”*; (GvG, 10 apr)

Het Gentse bestuur van de ANB nam geleidelijk afstand van het centraal bestuur en nam een andere beleidsrichting aan. De ANB hoofdzetel had zijn goedkeuring gegeven aan een regeringsbesluit om buitenlandse officieren in ons leger toe te laten; ANB-Gent ging daar niet mee akkoord en protesteerde heftig tegen dit voornemen. (13) Ook als een deputatie, door de regering aangesteld, contact nam met de toekomstige koning Leopold van Saxe-Coburg gingen de Gentenaars dwars liggen en lieten dit in Brussel weten. Ze stelden zelfs voor de regent als staatshoofd te benoemen. Stilaan kreeg het Gentse ANB een republikeins karakter wat klaar tot uiting kwam toen ze de republikein A. Bartels als secretaris aanstelde. (14)

De orangisten, een weinig bekomen van de afstraffing die ze op 25 maart hadden gekregen, zochten terug moeilijkheden. Eind april startten ze opnieuw een propagandacampagne voor de terugkeer der Nassaus. (JdF, 29 en 30 apr) Op 4 mei vond men onder iedere deur een omzendbrief; *“Mynheer, ik heb de eer u te verwittigen, dat ik de noodige maetregelen hebbe genomen, op dat den Messenger de Gand met den eersten wederom uytgegeven worde met de zelve stiptelykheyd als voor het tydstip der ongelukken welke my zoo vreedelyk getroffen hebben. Niets zal in den geest van het dagblad veranderd worden. Den hoofd-opsteller blijft den zelven. Het is genoeg verantwoord en voor de kracht waer mede onze grondstelselen by voortdoring zullen verdedigd worden. Gend den 1 Mey 1831 A.B. Stevens”*. (GvG, 5 mei)

Het burgerlijk bestuur samen met het militair plaatscommando van Gent gingen weinig democratisch in op dit bericht en stuurden volgend antwoord de wereld in; *“De Messenger de Gand, spijtig van de rust in de stad Gent te zien heerschen, meldt dat hij de noodige maetregelen heeft genomen om met den eersten weder te verschynen; hij mag zulks doen! maer, toen kwaedwillige op nieuw misbruyk komen maken van de vryheyd der drukpers, om het volk door den haet tot wanorders aen te dryven, is het voor de overheden eene plicht te verklaren dat, noch burgerwacht, noch krygsmagt ingesteld zyn om de vyanden van ’s lands zaak te verdedigen, het is aen den Messenger de Gand van de gevolgen van zynen aen de openbare zaak tegenstrydigen geest te berekenen, hij blyft verantwoordelyk voor het volk over zyne ophitsingen. Den vermetelen die de openbare vraek trotseert stelt zich vrywillig buyten de wet, van den oogenblik dat hy daer van de kans wilt wagen.*

- Den gouverneur baron de Lamberts.
 - Den brigade generaal, militair gouverneur der provintie Oost-Vlaanderen de Mahieu.
 - Den voorzitter en leden der openbare veyligheidscommissie, Ch. Coppens, L. Van de Poele, Fr. Vergauwen, L. De Soutere, C. Spilthoorn”.
- (GvG, 5 mei)

Niet alleen de orangisten maar ook de regering in Brussel reageerden verontwaardigd op dit artikel. Als antwoord werd de gouverneur uit zijn functie ontslagen. Ook de afzetting van de veiligheidscommissie werd overwogen. In dezelfde nota verzocht men de plaatskommandant, generaal de Wauthier, de pompiers te bevelen hun kanonnen aan het leger over te dragen. (15) De brandweer was zeer geliefd bij de Gentenaars. Toen de regeringsbeslissing in de stad bekend werd, kwam de bevolking spontaan op straat. De kreten “Leve Van de Poele” “Vive la liberté” en “Weg met de ministers” waren niet uit de lucht. Ook de soldaten uit het garnizoen lieten zich niet onbetuigd, ze vervoegden de brandweerkazerne in het Geraard Duivelsteen en samen met de pompiers trokken ze door de stad onder het skanderen van “Dood aan de verraders”.

De commissie van openbare veiligheid gaf de kommandant van de brandweer de opdracht het bevel van de regering naast zich neer te leggen. *“Aen den heer kolonel Van de Poele, bevelhebber der sapeurs-pompiers te Gend, 4 mey 1831. By onze brief van 27 maert hebben wy u verwittigd, dat uw corps uytsluitelyk ter onzer beschikking bleef, en dat gy, om hetzelve in beweging te stellen, aen niet een bevel mogt gehoorzamen, zonder onze tusschenkomst en toestemming, wy gelooven u dit verbod op nieuw te moeten herhalen, en wy nemen deze gelegenheid waer om u te gebieden van u niet een stuk geschut, krygsbehoeften of andere verdedigingsmiddelen, waer van gy in het bezit zyt, te laten afnemen. Wy stellen u persoonlijk verantwoordelyk voor de uytvoering van het tegenwoordig bevel”.* (GvG, 8 mei)

Een delegatie bestaande uit Gentse leden van het Nationaal Congres vertrok naar Brussel om er de Regent te verzoeken de genomen maatregelen in te trekken. De regering hield de Gentenaars liever te vriend want de afvaardiging kreeg voldoening op alle punten. (16) *“Onze gedeputeerden zyn sedert eergisteren morgend hier terug en hebben zeer goede tydingen medegebragt. Onze provincie behoud haren weêrdigen gouverneur baron de Lamberts, onze stad de yverige en werkzame commissie van openbare veyligheyd en onze manhaftige pompiers hun geschut”.* (GvG, 12 mei)

Ondertussen hadden de grote mogendheden (de Heilige Alliantie) (17) het lot van België onder handen genomen. Om tot vrede tussen Nederland en België te komen hadden ze het “verdrag der 18 artikelen” opgesteld. Dit verdrag, zeer nadelig voor ons land, vond bij de Gentse patriotten geen weerklank. De ANB proklameerde; *“De Protocollen! wat zyn dat ? Een Pruyssisch Garnizoen in Maastricht, het verlies van Venloo, door onze dapperen overwonnen en van een groot deel van Luxemburg, de vreye vaert van de Schelde ter beschikking van de koppigen en geusaerdigen Willem; eyndelinge de betaling van de Hollandsche Schulden, het bankroet van Holland door Belgen gekweten... De Belgische Associatie protesteert tegen de grondbeginselen uytgedrukt in de communicatie door lord Ponsby gedaen...”.* (GvG, 2 jun)

De ANB predikte zelfs openlijk de oorlog; de ondervoorzitter sprak zeer harde taal op de zitting van 31 mei; *“... de Belgen hebben hunne omwenteling gemaakt, maer dat zy het vaderlandslievend werk niet eenen enkelen minuut uyt het oog verliezen of alles is verloren. Degene die hunne weg gemaakt hebben (aen het bewind zyn) en hunne bors gevuld hebben zeggen : de revolutie is gemaekt, laet ons nu met de moogendheden overeenkomen; des volgens eenen geheelen hutsepot van candidaturen en protocollen. De 12 miljoen, gestemd om de oorlog te doen, worden voor het betalen van reyskosten van afgezanten bestemd; dit is bedriegery, indien den oorlog niet gedaen wordt; zyt gy gerechtigd weder te vragen wat gy betaeld hebt en alle voordere betaling op te schorten...”.* (GvG, 2 jun) Nog klaar-

dere taal gebruikte een andere spreker; *“Ik zal steeds echter patriot blijven... Er is maer eenen middel om alles te vereffenen : den oorlog”*. De GvG vervolgt; *“...verscheyde mael weergalmde het treffend geroep, la Guerre, la Guerre, het geen een ider met eene ware opgetogenheyd uyt-kreet”*. (GvG, 2 jun)

De Gentse ANB afdeling die zich meer en meer republikeins opstelde liet op 3 juni een petitie ter ondertekening in de stad aanbieden. In het schrijven werd geeist de oorlog met Holland te beginnen, de prins Leopold niet te verkiezen en een vorst uit eigen land aan te stellen. Het verzoekschrift kreeg de volledige steun van het nationaal bestuur.

Tijdens een bijeenkomst van een vijftigtal leden van provinciale afdelingen, op 19 juni in de Mussestraat, sprak secretaris Bartels harde woorden. Hij vroeg te ageren tegen afgave van territorium zoals het verdrag der 18 artikelen voorzag. Hij eindigde met de woorden; *“Si la majorité du congrès trahissait le serment de maintenir l’intégralité de l’état Belge, nous devons nous rallier à la minorité, avec, sans ou contre le régent”*.

Vele militaire leden die vreesden voor hun baantje namen ontslag uit de vereniging; *“Den majoor der genie Dandelin heeft zyn ontslag gegeven als voorzitter... De kolonel van de Poele, bevelhebber van het corps onzer sapeurs-pompriers en lid van de commissie der openbare veyligheyd heeft zich bedankt van zynen post als lid van den bureau der belgische nationale vereeniging dezer stad”*. (GvG, 26 mei)

Ook de orangisten lieten in die dagen terug van zich horen. Daar ze vreesden dat Leopold als koning zou verkozen worden gaven ze nu hun steun aan het ANB, hun oude vijanden. De patriotten moesten van hun liefde niets weten en de moeilijkheden in de stad waren terug legio. (JdF, 7, 10, 14, 17, 23 jun) Meerdere malen moest het leger en het pomprierskorps hardhandig optreden. Men schoot zelfs op advocaat De Soutere waarbij een jonge man, die naast hem stond, dodelijk getroffen werd. (JdF, 15 jun) *“Den ongelukkigen party-geest welken steeds in onze stad blyft heerschen, alwaer de patriotten en orangisten meer als oyt tegen elkander verbitterd zyn, brengt er schier dagelyks onheylen en droevige vertooningen te weeg”*. (GvG, 16 jun)

Prins Leopold verklaarde zich op 26 juni akkoord het koningschap te aanvaarden op voorwaarde dat het Nationaal Congres het verdrag der 18 artikelen zou aannemen. (18) Woedende reacties bij de ANB. Daar het hoofdbestuur niet onmiddellijk tot actie besloot, richtten enkele “ultras” een “comité dirigeant” op onder het presidentschap van Gendebien, lid van het Voorlopig Bewind. Er werd een actieplan opgesteld voor het geval het Congres de prinselijke voorwaarde aannam. Iedere afdeling zou een honderdtal patriotten naar Brussel sturen. Samen moesten ze de stad binnrukken, er de “verraders” uit de regering wippen en de regent verplichten de 18 artikelen te verwerpen. (19) In de hoofdstad zelf zou men kunnen

rekenen op de steun van een compagnie burgerwacht.

Generaal le Hardy de Beaulieu (20) die een wrok koesterde tegen de regent, doordat deze hem een minderwaardige plaats in het leger zou hebben toebedeeld, fungeerde als koördinator. De generaal duidde de kommandant van de burgerwacht uit Geeraardsbergen, Charles Lejeune, aan om de troepen in Brussel te leiden. Op 1 juli hield le Hardy in Geeraardsbergen een vurige rede. (21) Hij verzekerde zijn toehoorders dat er minstens 60.000 eensgezinde patriotten in Brussel zouden samenkomen.

Lejeune zond een schrijven naar de bevelhebbers van de burgerwachten uit de gemeenten rond zijn stad; *“Heren, hiermede verzoek ik u deze namiddag om 2 uur, (2 juli, sic) vergezeld van uw wachten, naar de grote markt van Geeraardsbergen te komen (al deze die over wapens beschikken zijn gebeden die mede te brengen) om er op te trekken tegen de onderdrukkers van onze rechten. Wees op post heren, het fatale uur is aangebroken : alle Belgen moeten de wapens opnemen om het succes van onze revolutie te bestendigen. Leve België, leve de onafhankelijkheid. Eendracht maakt macht”*. (22-vrije vertaling)

De officieren uit Lejeune's eigen wacht, die een ganse nacht hadden kunnen nadenken, waren niet meer zo geestdriftig als de avond voordien. Ze vroegen de kommandant de geschreven orders te mogen inzien, welke hij niet bezat. Na lang twijfelen besloot men drie man naar de hoofdstad te sturen om er poolshoogte te nemen.

Rond drie uur hadden zich een 300-tal wachten op de markt verzameld. Alleen de gemeenten Goefferdingen en Overboelare waren de oproep gevolgd. Men wachtte op de terugkeer der afgevaardigden.

's Avonds laat kwamen Bartels en Hellebaut, secretarissen van de ANB-Gent, in de stad aan om te zien of alles naar wens was verlopen en de troepen vertrokken waren. Bartels, als briljant redenaar, kon de patriotten overtuigen terstond naar Aalst te vertrekken waar ze de Gentenaars zouden ontmoeten.

Nog maar juist gestart kwam de groep de drie uit Brussel terugkerende verkenners tegen. Boos verklaarden die dat in de hoofdstad alles rustig was. Ze hadden er generaal d'Hoogvorst, algemeen bevelhebber van de burgerwacht, bezocht die ook niet op de hoogte was van de plannen der ANB. Bartels en Hellebaut beleefden enkele moeilijke minuten. Lejeune nam het besluit terug te keren en liet de twee Gentenaars alleen naar Aalst trekken.

De 3e juli was er ook in Leuven een massale samenkost op de grote markt. Men scandeerde er de afschaffing van de 18 artikelen. Het plaatselijk ANB-bestuur stuurde een delegatie naar Brussel om er de wensen van de bevolking aan de regering voor te leggen. Bij hun terugkeer verklaarden ze de regent te hebben gesproken die hen verzekerd had zich aan zijn afgelegde eed te zullen houden en er des noods voor te vechten om het Bel-

gisch territorium ongeschonden te behouden. De Leuvenaars namen genoegen met deze belofte, die de regent niet zou houden en zagen af van hun optocht naar Brussel.

Wat deed men ondertussen in Gent ? Tijdens een algemene vergadering, bijgewoond door minstens 6.000 personen, (JdF, 6 jul) eiste De Soutere, die na het ontslag van Dandelin het voorzitterschap van de ANB-Gent had overgenomen, in een vurige redevoering de oorlog tegen Nederland. Hij verwierp nogmaals de 18 artikelen en haalde scherp uit naar de regering. Hij deed een appel op de "goeden patriotten" om zich dezelfde avond om 7 uur (5 juli, sic) aan het stadhuis te bevinden waar men de nodige wapens zou uitdelen. Ongeveer 600 man kwamen op het gestelde uur opdagen. Sommigen onder hen, meestal leden van de burgerwacht, waren gewapend met geweren. Aan de anderen deelde men zeisen uit, die de vooruitziende De Soutere had laten vervaardigen.

Na een opruiende rede te hebben aanhoord vertrok een voorpost van 200 man juichend richting hoofdstad. Ver kwamen ze niet. Laat de reporter van de Gazette van Gend ons vertellen wat er die avond van 5 juli verder gebeurde;

"Eergisteren (5 juli) is eene taemlyk groote menigte volk de keyzerpoort uyt vertrokken, om zich nae Brussel te begeven, maer hunne reys is, tegen hunne verwachting, zeer kort geweest, en men zal voortaan groote moeyte hebben, om die mannen van goeden wil, die zich gemystificeerd gevonden hebben, nog mede te krijgen.

Daer de gene die nae Brussel gingen trekken meest alle tot de leegste volksklas behoorden, waer van onder den weg geen goeds te verwachten was, en daer het te vreezen was, dat dien ongeregelden hoop onder den weg hier en daer zoude geplunderd hebben, had onze krygs-overheid de noodige bevelen gegeven om den tocht dier gentenaren nae Brussel te beletten. Nauwelijks was de voorhoede van het gends legerken, waer by den luytenant der artillerie van onze burgerwacht Bogaert en den adjudant der burgerwacht Lampo zich bevonden, buyten de keyzerpoort getrokken, of den post der burgerwacht die deze poort bezette wierd door eene wacht van het 8e voetvolks-regiment versterkt. De voorhoede, bestaende uyt omtrent 200 mannen, ten meerdere deel aen onze burgerwacht behorende en met snaphanen bewapend, voorderden tot aen eenen bosch omstreeks Melle, alwaer zij bivouaqueerden en alwaer zij den kapiteyn-adjudant der burgerwacht Hanssens, die zich des naermiddags zoo veele moeyte gegeven had om het gepeupel te verzamelen en aen te moedigen om op Brussel te trekken, en den hr. advokaet de Souter (ondervoorzitter der veyligheids-commissie, voorzitter van onze belgische associatie, majoor der burgerwacht), die zich, zoo zy dachten, aen hun hoofd moesten stellen, te vergeefs afwachtten, tot dat de komst van 3 estafetten, die hun uyt Gend achter naer gezonden wierden, om hun op bevel van den generaal de Wautier

te doen wederkeeren, en de dreyging van door de jagers te peêrd van het 2e regiment aengevallen te worden, indien zy niet op hunne stappen terugkeerden, hun eyndelyk tot den aftocht beweegden.

Deze voorhoede was gevolgd door eenen opgeraepden hoop, die geene wapens had, dan eenige pyken, en in afwachting van er onder weg te bekomen, in verscheyde herbergen buyten de keyzerpoort viel, alwaer er gedronken wierd zonder te willen betalen en verscheyde baldadigheden plaets hadden. Eyndelyk, om 9 uren des avonds, vertrokken een veertigtal jongens, gewapend met zeyssen, welke den sergeant der burgerwacht de Schepper hun aen het stadhuis uytgedeeld had, en hebbende by hun eenen steekwagen met zeyssen geladen, om buyten de keyzerpoort alle degene te wapenen, die met hun wilden medekomen. Aen de poort gekomen zijnde, welke zy door de militaire bezet vonden, wilde men hun eerst niet uytlaten en kwam een piket jagers achter hun gereden, zoo dat zy zich tusschen twee vuren gingen bevinden, doch naer eenige woordenwisselingen mogten zy buyten gaen, op voorwaerde van hunne zeyssen op den wagen te leggen, om daer naer de zelve weder te nemen. Maer nauwelijks waeren ze eenige schreden buyten de poort gevoorderd, alwaer zij zich op nieuws wapenden, of zij wierden door de jagers achtervolgd en aengevallen, die hun uyteen verspreyden en den wagen met zeyssen in beslag namen, die zy in de stad bragten en aen de wacht in bewaring stelden. Vele van hun, door de jagers achtervolgd, liepen het land in, hunne zeyssen weg werpende, en kwamen, de eene langs de St. Lievenspoort, de andere langs de dampoort weder binnen de stad. Intusschen wierd in de nieuwe citadel alarm geslagen en trokken verscheyde compagnien van de 8e voetvolks-regimenten en van de jagers der Maes (23) de stad in, alwaer zy met geladen stukken kanon en met een detachement jagers te peêrd standplaets namen op den kouter. Aldaer hebben zy het grootste deel van de nacht doorgebracht, terwyl den middenwyk der stad gedurig door patrouillen der ruytery en van het voetvolk doorkruyst wierd, en het corps van onze sapeurs-pompierse eenigen tyd aen het stadhuis post vatte. Doch den wacht liep rustiger af dan men het gedacht had”.

Ook het Gentse verzet was dus in rook opgegaan. Militaire patrouilles doorkruisten nu voortdurend de stad. De “grote wacht” op de Kouter was versterkt. De rust keerde terug. De Soutere deed nog enkele wanhopige pogingen om het volk tot manifesteren te bewegen, zijn oproepen werden niet meer beantwoord.

Uiteindelijk vond ook de regering in Brussel het nodig handelend op te treden. Op 7 juli arresteerde men de Beaulieu. De volgende dag kwam De Soutere aan de beurt; “De Souter, zyne costume van majoor der burgerwacht aengetrokken hebbende, had zich ten stadhuyze begeven, alwaer hy in afwachting zyner aenhouding zich in zyn kabinet bezig hield...”. (GvG, 10 jul) De omgeving van het stadhuis zag er uit als een slagveld vóór

het gevecht. Kanonnen waren op het raadshuis gericht. Sterke afdelingen infanterie en jagers te paard omstelden de Botermarkt. Op de Kouter en elders in de stad hield de plaatskommandant al wat hem nog aan soldaten restte in reserve. Ook de pompiers waren paraat. De helft van de Gentse bevolking was op de been. Voortdurend hoorde men de roep “leve De Soutere” “Weg met de regering”. Ondanks alles bleef het rustig. (JdF, 10 jul) Op 9 juli volgden nog meerdere aanhoudingen. Spilthoorn en Hellebaut waren naar Frankrijk gevlucht. Ook Bartels had zich uit de voeten gemaakt. (MdG, 10 jul) De gouverneur die vreesde voor reacties bij de bevolking liet een proklamatie uitvaardigen;

“Gentenaren! Eene onlangs plaets gehad hebbende gebeurtenis heeft eenige regterlyke gevolgen noodzaekt voor het behoud der wetten en openbare order. Eenige uwer medeborgeren hadden hunne pligten vergeten : zy hebben ulieden willen stellen in eenen staet van muytery; den goeden geest welken ulieden bezielt en de wakende oog uwer Overheden, hebben hunne inzigten weten te verydelen, welke ulieden gingen dompelen in de gruwelijkheden van den borgerlyken oorlog. De kwaedwilligheyd nogtans zoekt het gerucht tot stand te brengen dat de mannen der revolutie het voorwerp eener onregtveêrdige onderdrukking van 's Gouvernements wege geworden zyn.

Gentenen! Gylieden zult u niet laten misleyden door deze lasterende betigtiging. Mistrouwt ulieden van het werk der aenhangers van een stam welke gylieden en geheel de natie voor altijd verbannen hebt. Steeds ter bespieding uyt der minste gebeurtenissen, hebben die vyanden van het nieuw order van zaken den misslag aengegrepen der gene welke ulieden hebben willen misleyden, ten eynde eene nieuwe proef te nemen om tot de voltrekking te komen der heyllooze inzigten welke zy niet ophouden te smeden. Gylieden zult u niet laten bedriegen door hunne snoode werkingen. Het geregt zal alleen de pligtige treffen : dat de goede vaderlanders zich tegen alle onrust verzekerd houden. De overheden waken.

Gend, den 11 july 1831. Den gouverneur van Oost-Vlaenderen, Baron de Lamberts”. (GvG, 13 jul)

Ook de stappen door de orangisten in het buitenland ondernomen, konden niet beletten dat het Nationaal Congres op 9 juli het verdrag der 18 artikelen goedkeurde. (24) Er heerste een diepe ontgoocheling bij het bestuur van de ANB, dat besloot de vereniging onmiddellijk te ontbinden.

Wat waren nu de gevolgen voor de oproerkraaiers ? De Soutere en Spilthoorn werden ontheven uit al hun functies; de Beaulieu en andere aanvoerders hoorden zich op 29 oktober 1831 door de rechtbank vrijspreken. Twee dagen later konden ook De Soutere en de andere Gentse medeplichtigen vrij uitgaan. Spilthoorn, Hellebaut en Bartels, die naar Frankrijk waren gevlucht, werden bij verstek ter dood veroordeeld. De laatste twee meldden zich begin 1832 gevangen en tekenden beroep aan. De 6e maart

werden ook zij vrijgesproken. Ook Spilthoorn genoot van die maatregel. Leopold kwam op 18 juli, uit Londen over Calais in Gent voorbij. Aan de Brugse Poort ontving hij de sleutels van de stad uit handen van baron Charles Coppens. De toekomstige koning moet de bevolking sympatiek zijn overgekomen want onderweg naar het gouvernementspaleis, waar hij zou overnachten, werd hij geestdriftig toegejuicht. 's Avonds waren de straten en openbare pleinen feestelijk verlicht. De nacht door werden saluutschoten gelost waarop Florian, in de "Messenger" spottend reageerde

"En vérité le prince est bien aimable,

Mais il fait bien du bruit, quand il a du plaisir."

Bij het afscheid beloofde Leopold zich in te zetten om de handel en nijverheid in de stad terug aan te zwengelen. Hij schonk ook 10.000 frank om uit te delen onder de armsten. (JdF-GvG, 20 jul. MdG, 21 jul)

De eedaflegging van Leopold I, koning der Belgen, op 21 juli 1831 sloot de woeligste periode uit 1831 af.

Met dezelfde woorden waarmede we het verhaal zijn begonnen willen we het ook afsluiten; wie gedacht had dat na de eedaflegging de rust in het land zou hersteld zijn was eraan voor zijn hoop... maar misschien meer daarover in een volgend artikel.

Roger VAN AERDE

1985

BIBLIOGRAFIE - BIOGRAFIE - NOTEN

- (1) R. Van Aerde : De Gentse pompiers redden de Belgische onafhankelijkheid In : G.T. 15 maart 1981.
- (2) Charles Coppens, geboren te Gent op 9 november 1796. Van 1829 tot 1833 burge-meester van Heusden-Melle. In 1831 lid van de Kamer der Volksvertegenwoordigers van het distrikt Gent waaruit hij zich terugtrok in 1833. Verkozen tot bevelhebber van de stedelijke burgerwacht in 1830 bleef hij in die functie tot 1848. Hij stierf te Sint-Joost-ten-Noode op 26 november 1874.
In : Le congrès national. Biographie des membres du congrès national et du gouvernement provisoire 1830-1831, door Du Bas de Warnaffe en Beyaert.
- (3) Louis De Soutere, geboren te Ieper. Na het beeindigen van zijn studies aan de Gentse universiteit vestigde hij zich in 1820 als advokaat aan het Engelandgat. Hij was lid van de Mij. van Nederlandse Taal en Letterkunde en was bekend als goed redenaar en demagoog.
- (4) Charles Louis Spilthoorn, geboren te Kruishoutem op 12 oktober 1804. Behaalde in 1829 het doctoraat in de Rechten aan de Gentse universiteit. Hij speelde een actieve rol tijdens en na de revolutie van 1830. Door zijn democratische-republikeinse gezindheid kwam hij in moeilijkheden bij de samenzwering van 5 juli 1831. Hij vluchtte naar Frankrijk maar kwam na zijn vrijspraak terug naar Gent. Ook na de zaak "Risquons-Tout" kwam hij in het gevang terecht en werd ter dood veroor-

- deeld. Die straf is later omgezet in 20 jaar hechtenis. In 1855 kwam hij vrij maar werd verbannen. Hij verbleef van 1855 tot 1869 in Amerika. Terug in België installeerde hij zich in Brussel waar hij op 12 september 1872 overleed.
- (5) L.G. Van de Poele, te Gent geboren op 19 november 1783, neemt hij dienst bij het 6e Franse Huzaren in 1803. Hij komt in Russische gevangenschap in 1812. Na drie jaar opsluiting terug in Gent werd hij aangesteld als kommandant van het pompierskorps. Na de staatsgreep van Gregoire (1) kreeg hij de titel “erekolonel”. Later ziet men hem terug als plaatskommandant van zijn geboortestad. Gepensioneerd in de graad van “eregeneraal” sterft hij te Gent in 1866.
- (6) P. Lebrocqy : Souvenirs d’un ex-journaliste 1820-1841. -1842-
- (7) De orangisten gaven zich echter niet zo snel gewonnen. Op 7 februari verscheen de Messenger opnieuw, wel op een kwart van het normale formaat maar met op de frontpagina een venijnig artikel van de hand van de nieuwe hoofdredakteur P. Lebrocqy. (MdG, 7 feb)
- (8) Louis Joseph de Potter, geboren te Brugge in 1786. Ageerde als journalist tegen de regering van Willem I. Daardoor moest hij het land verlaten. Na de revolutie kwam hij terug en werd lid van het Voorlopig Bewind. Hij nam ontslag wegens republikeinse gezindheid. In 1859 overleed hij in zijn geboortestad.
- (9) D. Destanberg : Gent sedert 1831. -1903-
- (10) J.B. De Graet : Récit des troubles et des évènements qui ont eu lieu dans la ville de Gand à l’époque de la révolution de 1830. -1856-
- (11) A. Bartels : Les Flandres et la révolution Belge. -1834-
- (12) Germinal Pierre Dandelin; geboren te Le Bourget bij Parijs op 12 april 1794. Zijn moeder was Belgische. Kort na zijn geboorte kwam de familie in Gent wonen waar de jonge Germinal school liep in het Lyceum. In 1813 nam hij dienst bij het Franse leger. Na de val van Napoleon bleef hij in Parijs waar hij verder studeerde aan de “Ecole Polytechnique”. Na de restauratie kwam hij terug naar België. Na naturalisatie kende hij een schitterende loopbaan bij het verenigd Nederlandse leger. Hij diende bij de genie en was gekend als briljant wiskundige. In 1825 werd hij hoogleraar aan de Luikse universiteit. Na de omwenteling van 1830 belandde hij in Gent als luitenant-kolonel en was er de meest bezield spreker van de ANB. Al te vurig compromiteerde hij zich enkele malen zodat men hem de raad gaf zich nog enkel bezig te houden met wetenschappelijk werk. Verplaatst naar Namen gaf hij er les in het Atheneum en werd directeur van de “Académie Royale”. Hij overleed te Brussel op 15 februari 1847.
In : Biographie Nationale IV. -1873-
- (13) J.R. Leconte : La formation historique de l’armée Belge. Les officiers étrangers au service de Belgique 1830-1853. -1949-
- (14) Adolphe Bartels, geboren te Gent op 24 augustus 1802. Zijn Duitse vader kwam op het eind van de 18e eeuw naar België en huwde er een Louise Mosselman. Ze kregen samen drie zonen waarvan Adolphe de oudste was. Hij studeerde aan het Lyceum te Brussel. In zijn functie als redakteur van de krant “Catholique des Pays-Bas” voerde hij een scherpe oppositie tegen de regering van Willem I waarvoor hij in april 1830 tot zeven jaar verbanning werd veroordeeld. Na de revolutie kwam hij terug naar België maar moest, omwille van zijn republikeinse ideeën, reeds na een jaar het land terug verlaten. Toen alles rustig geworden was verscheen hij weer op het toneel als medewerker aan de bladen “Courrier de l’Escout” en “Journal des Flandres”. Hij bleef zijn standpunten getrouw en moest in

- 1839 terechtstaan wegens ophitsing tot gewapend verzet. Hij verliet dit tranendal op 29 mei 1862. In : Biographie Nationale, supplement III. -1962-
- (15) P. Claeys : Notes et souvenirs, deel III. -1907-
- (16) V. Fris : Histoire de Gand depuis les origines jusqu'en 1913. -1913-
- (17) Heilige Alliantie : geheime overeenkomst gesloten tussen de tsaar van Rusland, de keizer van Oostenrijk en de koning van Pruisen. (Parijs 26 september 1815) Het pakt voorzag overal waar het nodig was militaire hulp te bieden. De Franse koning Lodewijk de XVIIIe en andere heersers betuigden hun instemming door later de akte mede te ondertekenen.
- (18) R. Demoulin en H. Van Werveke : De omwenteling.
In : Algemene geschiedenis der Nederlanden. -1956-
- (19) P. Verhaegen : Les soulèvements de Grammont et de Gand en juillet 1831. In : Revue générale Jg. 67. -1934-
- (20) Louis Joseph Barthold le Hardy burggraaf van Beaulieu, geboren te Brussel op 22 april 1782. Op het eind van 1798 nam hij dienst in het Franse leger. Na de val van Napoleon diende hij korte tijd onder Lodewijk de XVIIIe. Bij de inrichting van het Verenigde Nederlandse leger bood hij zijn diensten aan en nam nog deel aan de slag van Waterloo. Onmiddellijk na de revolutie in 1830 nam hij dienst in het Belgisch leger. In maart 1831 was hij plaatscommandant van Antwerpen. Hij veroorzaakte enkele moeilijkheden waardoor men hem verving door generaal Daine wiens stafchef hij werd. Doch de Beaulieu weigerde die, voor hem vernederende, benoeming en vroeg zijn ontslag aan, dat hij bekam op 3 mei. Zo werd hij lid van de ANB. Na de mini-opstand in Gent opgesloten, verkreeg hij reeds na enkele weken terug de vrijheid. Hij trok zich uit de openbaarheid terug. In 1849 week hij uit naar de USA. Toen zijn oudste zoon, een professor uit Bergen, blind werd kwam hij terug in het land. Hij overleed na een splende ziekte op 21 juni 1870 te St-Joost-ten-Noode.
- (21) L. Leconte : Une conspiration patriotique en 1830. Le général vicomte le Hardy de Beaulieu.
In : Carnet de la Fourragère 3e serie. -1930-
- (22) L. Leconte : Ephémères de la révolution de 1830. -1946-
- (23) Om aan de te verwachten tegenaanval van Nederland het hoofd te kunnen bieden werd, na de revolutie van september 1830, onmiddellijk een Belgische strijdmacht ingericht. Dit leger werd onderverdeeld in 4 divisies : 1e, Leger van Vlaanderen, 2e, Schelde-leger, 3e, Maas-leger, 4e, Leger van Luxemburg.
Het 2e Jagers te Paard, in het Pesthuis te Gent ondergebracht was, voor niet te achterhalen reden, ingedeeld bij het Maasleger en kreeg daardoor de naam "Jagers der Maes".
- (24) L. de Lichtervelde : Le Congrès National. L'oeuvre et les hommes. -1945-